

Түнхэнэйхид хүндэн дээжээр угтана

Хонгор найхан хориинхид

Хэтэ мүнхын алдартай хэжэнгынхид

Бэшүүрэйхид угтамжын үедэ

Жюрийн гэшүүд хойморто

БУРЯАД АРАДАЙМ АЛТАН ЗУУХА

«Алтарганын» заншалта буряад нэеы

Этнографическа музейн досоо үүдэнһээ коло бэшэ тойроод жэрүхэн нэеы гэрнүүдэй, гурбанинь модоор бүтээгдэһэн, зургаан ханатай гэрнүүдэй эзэд аймаг бүхэнэй гаршагтай гэртэ ороһон айлшадаа, жюрин гэшүүдые угтажа, халуун сайгаа, дээжэ мяхан, талхан табагуудаар, амтан саладуудаар, арза хорзын дээжэ - тогоонной архаар хүндэлжэ, досоохи эд хэрэгсэлнүүдтээ, урданай буряад хубсаа хунартай, зэр зэмсэгтэй танилсуулжа байгаа.

Аймаг бүхэнэй нэеы гэртэ (хамтадаа 25 нэеы, модон гэр) жюринхид, мүн бидэ «Буряад үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэд орожо, эзэдтэйн, олон аймагуудай захиргаанай гулваанартай уулзажа, хөөрэлдэжэ, хүндэмүүшэ сэдхэлыень сэгнэжэ, ехэ һонирхожо ябаабди. Тус конкурсын жюрин бүридэлдэ Улаан-Удын 24-дэхи мэргэжэлэй лицейн багша, түүхын эрдэмэй кандидат В.А.Михайлов, РЦНТ-гэй директор, Россин болон Буряадай соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Н.Г.Донсоронова, түүхын эрдэмэй доктор, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ С.Г.Жамбалова, Агын автономито округой Могойтын районой захиргаанай гулваагай орлогшо, соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Д.Ч.Мункуев, Усть-Ордагай автономито округой гүрэнэй үндэһэн музейн директор Л.М.Шадаев, Шэтын областьһоо «Бурятия» ГТРК-гай редактор, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Д.Б.Жамсоева, Монголһоо Раднабазарай Санжмитав, Чагцалдулам (Улаан-Баатар) гэшэд орожо, аймаг бүхэнэй, гүрэн бүхэнэй, округ бүхэнэй нэеы гэрнүүдэй байра байдал, досоохи хэрэгсэлнүүдые, эд бараа, эдэс хоол, бурханай шэрээ - бултыень сэгнэжэ ябаһан байна.

Хонгор найхан Хориин нэеы «гэрэй эзэн», гоё буряад хубсаһатай Тумэн Базарсадаевич Цыремпилов, «гэрэй эзэн эхэнэр» Доржи-Ханда Николаевна Дугарова гэшэд баян бараатай - аягын шэрээ, бурханай шэрээтэй, столоор дүүрэн эдээн дээжэтэйгээр бидэниие угтаа, хүндэлөө. Аймагай музейн хүдэлмэрилэгшэ Нина Иннокентьевна Степанова урданай «Зингер» оёдолой машинаһаа эхилээд, бүхы эд хэрэгсэлээ харуулаа. Ханадань урданай номо хаадаг, хуршанууд үлгөөтэй байна. Томо томо арһан туламууд, ажабайдалай бусад хэрэгтэй зэр зэмсэг, бараан олон. Ханарнь дүүрэн урданай хубсаһан үлгөөтэй байна. Ульгэршэн Золто Аюоровын дипломдо хүртэһэндэнь, Россин телевидениин нэеы гэрыень буулгандань хориинхид баяртай байгаа бэлэй. Нүүдэнь Хориин «Ашангын эрьедэ» гэнэн фольклорно коллектив лауреат болоһыень мэдээдүй байгаа, тиймэһээ буряад угсаатанаа үргэжэ, Хориин 11 эсэгийн зон саашадаа хайн ябахыемнай «Буряад үнэнэйхидтэ» гэрэй эзэн Тумэн Базарсадаевич хүсөө һэн.

Түнхэнэй аймагай нэеы гэр соохи бурханда мүргөөд, столдонь урчуулжа хөөрэлдэбди. «Гэрэй эзэн», «Аршаан» ку-

«Алтаргана» фестиваль эмхидхэгшэ, Монголой арадай артист Д.Жаргалсайхан

рортын ахамад врачай орлогшо Даша Добшонович Дандаров, «гэрэй эзэн эхэнэр» - багша мэргэжэлтэй Екатерина Васильевна Зайганова, Галбайн хүүгэдэй саадай хүмүүжүүлэгшэ Эржена Цыремпилова гэгшэд үрээлэй найхание бидэндэ хүргэжэ, «Аршаанда» амархыемнай урижа байгаа һэн. «Сагаан үдэр сагаатай, хайн үдэр хэшэгтэй, энэ жэл элбэг, хойто жэл хубитай» хайн найхан ажаһуухыемнай үрээһэн Д.Д.Дандаров сагаан эдэсгээр сагаалхыемнай дурадхаа. Гэрэй эзэн эхэнэр эдэснэй дээжэ - мяхан табак, Түнхэнэй зөөхэй, бусад амтан эдэсгээр хүндэлбэ.

Үлзы хэшэгтэй үлзытынхид Яруунынгаа аймагай нэеы гэрые даажа абаад, баян эд хэрэгсэлтэй, эдээн дээжэтэй байһанаа харуулба. Гэрэй эзэн Мужыхын гоёор дууладаг Ринчин-Доржо Мункуевич Санданов найхан үрээл үгэнүүдээ, дуун бэлгээ зорюулжа, айлшадаа дүүрэн хэшэгтэйгээр хүндэлөө. Гэрэй эзэн эхэнэр Светлана Гончикова Санданова баян байдалаа харуулба. Морин агтын зэр зэмсэгүүд - эмээл хударгаһаа эхилээд, урданай буряад хубсаһа хунар элбэг байна. Газань тэргэ, шарга хуу бии. «Уласхоорондын удхатай «Алтарганадаа» сугларжа, бэлиг талаангаа үргэдхэжэ, үшөө олон болоё, үнжэгэн найхан хэлээ үргэе» гэжэ Ринчин-Доржо Мункуевич бултанамнай захиба.

Сэлэнгын аймагай нэеы гэртэ аймагай захиргаанай гулваагай орлогшо В.И.Тарасов, депутудуудай райсоведэй түрүүлэгшэ А.А.Чмелев, Новосретенскиин поселениин захиргаанай гулваа А.О.Афанасьев, тийхэдэ В.Г.Иванов гэшэд угтажа, найхан үгэнүүдээр «Алтаргана» фестивалда хабаадагшадые амаршалаа. Загарайн нэеы гэртэ «эзэн» Булат Тумуржапович Чимитов, «гэрэй эзэн эхэнэр», буряад хэлэнэй багша Эрдэни Дарибадамаевна Доржиева, тийхэдэ хүүгэдын - Доржо, Доржима бидэниие угтажа, концерт наада харуулба.

Поселенинүүдэй захиргаанай дарганар - Н.Д.Ц.Жапов, Ж.Г.Шарлаев, В.В.Кулаков, Т.Г.Тарабукина, Р.Ш.Бадмажапов, бусад амаршалга хүргэбэ, амтан эдэсгээр хүндэлбэ.

Гоё гэпшын, томо, шэбшэнэхэн модоор бүтээһэн захиаминайхидай, зургаан ханатай модон гэртэ орожо, ехэтэ найхашаагаабди. Энэ гэр өөрынгоё шэбан гараар, нэгэшье хадааһагүйгөөр бүтээһэн дархашуудда баярые хүргэнэбди.

«Үбгэн аба» болоһон, драматург, артист Н.Б.Соктоев, «хүгшэн эжы» А.А.Бадмаева, тийхэдэ гэрэй эзэд - Цыремпил (Юрий Шагуров), Эржэн (Эржена Бадмаева), Саша, Долгорма үхибүүдтээ ерэхэн айлшадые, жюрин гэшүүдые хүндэтэй дээрэ хүлээн абаба. Бидэшье орожо, үрээлэй найхание шагнаабди, амтан эдээн дээжэһэнь хүртөөбди.

Захаминай аймагай гулваа В.В.Аюшеев амаршалгын үгэнүүдые хэлэжэ, залуу зондоо уг ёһоёо, хэлэ бэшэгээ, соёл, түүхээс дамжуулха, хургаха шухала, «Алтарганамнай» алишье нюотагай зониие бултыень нэгэдүүлжэ, һүр һүлдэнь үргэжэ байхань болтогой гэнэн үрээл хэлээ. Бидэшье хайндэрэй тусхайта «Дүхэриг» тухайгаа хөөржэ, удаадахи номерто урид хэблэлһээ болуулагдаһан дүтлүүрэйхидэй тоосоото концерт тухай материал гараха гэжэ найдуулбабди. Аяар холын, заха холын гүүлэдэг Захааминһаа ерэхэн 600 шахуу хүнүүдые эмхи гуримтайгаар абажа ерэхэн, урагшаа ханаатай, урма зоригтой Виктор Васильевичта ажалдань, ажабайдалдань үшөө ехэ амжалта хүсөөбди. Зэдын захиргаанай гулваа, «Буряад үнэн»-Дүхэригтэй нёдондо соносоһон «Буряадай түрүү хүнүүд» гэнэн конкурсын Гран-при шанда хүртэхэн Ж.Д.Батуев «Буряад үнэнэй» түлөөлэгшэдые үрээл үгэнүүдээр угтаа, дуунуудаа суг дуулалдаабди.

НЭЭЫ ГЭРЭЙМНАЙ УГАЙ

гэрнүүдэй конкурснаа тэмдэглэлнүүд

«Кулькисон» кафегэй директор Б.А.Хайдапов арна элдүүрилээд туршана.

Дүрбэн үеые харуулан дульдэргынхидэй нэеы гэртэ орожо, «гэрэй эзэдтэй» Галина Садаевна Митуповатай, Василий Молонович Лыгтыповтэй, «хүгшэн эжы, абатайны, хүбүүнтэйны» - Батоцырен Цыренжапович Юндуновтай уулзажа танилсабабди, гэр бараагаарнь хонирхобобди. Усть-Ордагай нэеы «гэрэй эзэдтэй» Дарима Цыренжаповна Гаршинаева («Степные напевы» ансамблиин дуушан), Анатолий Васильевич Гаршинаев гэгшэдэй гэр байрыень харабабди, хонирхобобди, хүндын дээжэдэ хүртэбэбди.

Усть-Ордагай соёлой комитедэй түрүүлэгшэ Вениамин Трофимович Хингеев амаршалгын үгэ хэлэхэдээ, ёно заншалаа хүүгэдтээ хүргэхэ зорилготойбди гэжэ онсолоод, бултанһаа, округойнгоо олон буряад нютагуудһаа амар мэндые хүргөө.

Баһал шэб шэнэ модоор бариһан хурамхаанайхидай зургаан ханатай, 400 километр холоһоо асарагдаһан гэртэ орожо, гоёшообобди, найхашаабобди. Гааргын дунда нургуулиин буряад хэлэнэй багша Цырма Дабеевна Раднаева, математикын багша Жаргал Цыденжапович Гулгенов «гэрэй эзэд» боложо, нютагайнгаа амтан хоол - аарса, мойһотой саламат, бусад эдээнэй дээжээр угтаба. Нютаг тухай найхан дуунуудаа Росси габьяата артистка Софья Данзанэ бэлэглэбэ, үрээл үгэнүүдээ ехэ зохидоор хэлэбэ.

Агынхид, шэнэхээнэйхид урданайнгаа ёно заншал алдаагүй байна: урданай эд хэрэгсэл элбэгтэй ерээ. Тийхэдэ һонин гэхэдэ, тэмээнүүдээ шэрэнхэй ерээ бшуу.

Хээээдэшы сэдхэхэдэмнай дулаанаар үзэгдэдэг хэбэд номхон хэжэнгынхидэй томо гэгшын, баян, досоохи, газаахи байдалтай нэеы гэртэ дүтэлхэдэмнай, газаан буряад дэгэлтэй коллективын ёохор хатаралдажа, досоонь жюригээ угтажа, байра байдалаа харуулжа байба. Удаань бидэнэр орожо, Хэжэнгын аймагай захиргаанай гулваа Эрдэни Владимирович Бадмаев, депутадуудай райсоведэй дарга Батор Нимаевич Шойдоков, соёлой таһагые даагша Бальжит Чимитовна Батуева түрүүтэй зонтой уулзажа, баясажа, концерт наадыень хаража, сэдхэхээ бахархуулбабди, хүндын дээжэдэ баян столһоонь хүртэбэбди.

Хүршэ Бэшүүрэй аймагай нэеы гэртэ бусажа, гэрэйн эзэдтэй - баян сэдхэхэлтэй, хүндэмүүшэ зонтой танилсабабди. Шэбэртын поселениин гулваа Баир Юмोजапович Базаров, Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ Владимир Анатольевич Павлов буряад хэлэн дээрэ бултанда амаршалга хүргөө. Хамта дээрээ 170 хүн «Алтарганада» Бэшүүрһээ ерэнэн байна. «Бүхы дэлхэйн буряад зон үсөөншые һаа, энэ һайндэртөө нэгэдэжэ, саашадань уг гарбалаа, нэрэ солоёо үргэе, хани барисааннай саашадаашые һалбархань болтогой» гэжэ Баир Юмोजапович үрээгээ. Амгаланта нютагай Г.Д.Раднаева («Урял», «Тоонто» ансамбльнуудта ябадаг) найхан дуунуудаа дуулаһан байна. Декабриин 6-да суута пост Д.А.Ульзытуевай 70 жэлэйн ойн баярай үдэшэдэ бэлдэжэ байһан тухай хөөрэдөөн болобо. Шүлэг зохөөдог А.Г.Митыпов өөрынгоө бүтээл Дондок Ульзытуевта зориулан байна. Тэрэнээ «Книга в пути» марафонной үедэ Бэшүүрэй хилэ дээрэхи угтамжада уншаа юм.

Жюрийн гэшүүдэй сэгнэһэнэй ёһоор тусхай шанда - цифровой фотокамерада Агын округой Дульдэргын районной нэеы

гэрэйхид хүртөө. Гурбадахи шатын диплом, үнэтэ шан - «Мегафоновой» тусхайта шан DVD-плеер Яруунын аймагайхид абаба. Хоёрдохи шатын диплом, үнэтэ шанда - үнгэтэ телевизортэ Усть-Ордагай Буряадай автономито округ хүртөө. Нэгэдэхи шатын дипломоор, үнэтэ бэлэг цифровой видеокамераар Монголой Улаан-Баатарай нэеы гэртэй эзэд шагнагдаба. Харин лауреадуудай дипломуудта, 15 мянган түхэрэг мүнгэн шанда Захааминной районной модон гэрэйхид, тийхэдэ Агын Буряадай автономито округой Могойтын районной нэеы гэрэйхид хүртөө. Бэшэ аймагуудай конкурсноо хабаадагшадта дипломууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаба.

Үнгэ бүрийн сээсүүдтэл һалбарһан саб сагаахан нэеы гэрнүүд, модооршые хэгдэһэн шэб шэнэхэн, зургаан ханатай гэрнүүд соо орожо, бурхандань мүргэжэ, буян хэшэгтэй буряад арадынгаа ажабайдалтай, бүри урданай сагтай танилсаһан, дээжэ эдээн хоолдонь, алтан дэлхэйн аршаан гүүлэдэг тогооной архиин сэргэмдэ хүртэжэ, буряад эзэн эхэнэрнүүдэй баян гартай, ээр зэмсэг, урданай шатар, бусад эд хэрэгсэл хэһэн, ангай арһа олзоборилһон эршүүлэй алтан гартай байһыень сэгнэжэ, мэдэжэ абаһан байнабди. Үнэхөөрөө уни холын сагууд урданай нэргэн үзэгдэхэдэл гээ һэн. Нэеы гэртэй дэргэдэ ёохорой хатар наадан, үри хүүгэдэй шагай наада хаража, үрээл, шүлэг шагнажа байхада, хэды гоёбдаа! Тугал, хонин, ямаан тэргэдэ гү, али хашаада уяатай байха юм. Угтамжын сэргэнүүд олон байна. Буряад зоноймнай баян түүхэ, ёно заншал, хэлэ, эд хэрэгсэл, угай мэргэжэл харуулан нэеы гэрнүүдэй конкурс уг унгиимнай баян сэдхэхэлтэй, түүхэтэй, соёлтой байрые гэршэлээ. «Алтаргана» - манай һайндэр саг үедэ маңдаха болтогой!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: «Алтарганы» нэеы гэрнүүдэй конкурсын үедэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Заахан хүүхэн аднста хүртэбэ

Аймагай гулваанар - айлшад болонхой

В.В.Аюшеев

Софья Данзанэ бэлэг дуугаа барина

Шэнэхээнэйхид шэмэг байхан урлалтай

Баян даа, Захааминной гэртэ

Шэнэхээнэй хатар хүүюу даа

Хүүтэдэ дуугаа бэлэглэнэ

ОЛОН МЭДЭСЭЭ БОДОТООР БЭЛҮҮЛХЭ ШЭГЛЭЛТЭЙ

В.С.Бадмаев

Хүгжэлтөөрөө холо урда гараан хари гүрэнүүдэй хажууда Россин хүдөө ажыхын гурим, хэрэглэхэ оньон түхээрлэнүүд хойхонуур үлэнхэй гэхэн ханамжануудтай зон нилээд олон байха. Тезд юрэ бодомжолоод хуунхаар, бага-бага алхамуудаар юушьеб хэхье ороддохо шухала. Илангаяа залуу халаанда дэлхэйн мүнөөдэрэй туйлалтануудые заажа, шэнэ үеын эрилтээр ажал хүдэлмэриэ

Хүдөө ажыхы хүгжөөхэ гэхэн зорилготой Үндэштэнэй проект бэлүүлгэдэ нэн түрүүн ажалыг жолоо бариха бэрхэ мэргэжэлтэд тон хэрэгтэй гэшэ. Энэ ушарта М. Ербановой нэрэмжэтэ хүдөө ажыхын колледжын үүргэ сэгнэшэгүй.

зохёохыень дэмжэхэ хэрэгтэй болоод байна. Буряадта анха удаа байгуулагдаһан хуралсалай эмхинүүдэй нэгэн болодог аяр 78 жэлэй хүгжэлтэтэй хүдөө ажыхын колледжын үндэһэн бааза найдамтай. Оюутад ганса теориин талаар үргэн мэдэсэтэй болоно бэшэ, Улаан-Үдэһээ 35 километр саана Тарбагатайн аймагай Дээдэ-Саянтада оршодог хуралсалай ажахыда, мүн «Айболит» гэжэ ветеринарна клиникэдэ мэдэсээ бодотоор хэрэглэжэ үзэнэ. Энэнь тэдэндэ саашадань аргагүй хэрэгтэй бшуу.

Буряадай хүдөө нютагуудһаа хото руу зөөгшэдэй тоо жэлһээ жэлдэ дээшэлжэ байхада, алибаа нэгэн мэргэжэл шудалхаяа хотодо хураһан оюутад нютагаа бусахань бэрхшээлтэй ааб даа. Энэ ушарта М. Ербановой нэрэмжэтэ колледж аймагуудай

муниципальна байгуулануудтай хэлсээ баталһаниинь зүйтэй. Тус колледжын директорэй орлогшо **В.С. Бадмаев** тэмдэглэһээр, түгэсэһэнэйн удаа захиргаан дурадхаһан мэргэжэлтэндэ нютагтаа хүдэлмэри үгэхэ ёһотой.

Мүнөө дээрээ колледждо оролгын шалгалтанууд түлэг дундаа. Коридор соогуур оюутан болохо найдалтай үхибүүд хүлгөөтэйгөөр урагша хойшоо ябана. Тэдэнэрэй гэртэхиншье байна хэбэртэй. Ундаа харяаха, мүн нэгэ бага амараад гараха гэбэл, колледжын урда халуун бууза наймаалһан нэеы гэр дэрлээтэй.

Таһагууд тухай тобшо мэдээ эрин, документ тушаалгын комиссида хандаһан байнабди.

И.М. Невзорова, ветеринарна таһагай багша:

- Манай таһагта 168 оюутан мүнөө дээрээ хурана. 2001 онһоо Хүдөө ажыхын академигэй хэлсээ баталжа, түгэсэгшэд шууд тишэ орохо аргатай болоо. Гүрэн түрын хүдөө ажыхыда хандаһаа шэглүүлжэ эхилээ хадань, ветеринарнууд саашадаа эрилтэтэй байха аабза.

М.Б. Шойдонова, правовединин таһагай багша:

- Бэрхэ ударидагша Н.Д. Бубеевагай хүтэлбэри доро 1991 онһоо тус таһаг амжалтатай хүдэлнэ. Манай шабинар дотоодын хэрэгүүдэй талаар эмхи зургаануудта эрхимээр хүдэлдэг. Юуб гэхэдэ, олонхи багшанарнай судэбнэ ябасануудта хүдэлдэг хэн тула үгэһэн мэдэсээ бодото жэшээнүүдээр баталдаг ха юм.

Б.А. Идамжапова, колледжын залуушуулай түбье даагша:

- Бухгалтерай таһаг байгуулагдаһаар тэбхэр 50 жэл болоо. Энэ хугасаанда 5 мянга гаран мэргэжэлтэдые бэлдээ. Тус таһаг дүүргэгшэд Хүдөө ажыхын академиин экономика факультэдэй 3-дахи курсда орохо аргатай.

В.В. Ринчинова, газар элдүүрилгын таһагай хүдэлмэрилэгшэ:

- Гол түлэб практика дээрэ сохилто хэхье оролдонобди. Колледжын программаар тус таһагай дэргэдэ «Сэсэг үйлдэбэрилгын үндэһэн» гэхэн шэнэ лаборатори А.Воротневагай хүсэл оролдогдоор нээгдэнхэй.

Колледждо гол анхарал практика руу хандуулагдадаг гэжэ ойлгоһоной удаа энэ талаар директорэй орлогшо **Т.Б. Ринчиноватай** хөөрэлдэһэн байнабди:

- Эрдэм ухаанай шэглэлээр нилээд ажал ябуулагдана. Жэшээлбэл, хүдөө ажыхын эрдэмэй кандидат **Ш.Г. Нимбуевай** хүтэлбэри доро оюутад янза бүрийн туршалгануудые хэдэг. Тэрэнэйнгээ дүнгүүдые согсолон, конференцинуудтэ элидхэлнүүдые дурадхана. Элидхэлнүүдын тусхай согсолбо-

ринуудта хэблэгдэнэ. Колледждо багшалдаг Хүдөө ажыхын академиин аспирантнууд **Р.А. Голощанов, И.М. Невзорова** гэгшэд оюутадай хабадалгатай баһал туршалгануудые ябуулдаг юм.

Үнэхөөрөө хүдөө ажыхы хүгжөөлгэдэ мэдэсэ ехэтэй мэргэжэлтэд эрилтэтэй байхань дамжаггүй.

М.Б.Шойдонова

Б.А.Идамжапова, В.В.Ринчинова

Дурасхаал

УРДАХИЯА МЭДЭЭД, УРАГШААЛ ТЭГҮҮЛЖЭ ЯБАТАРАА...

Зариманай үмэнэ ондоохоноор хангагдажа, магад, харин дүтын зоной, илангаяа минии сэдхэл бодолдо Ринчинэй дүрсэ тон элээр үзэгдэнэ. Бата бэхи «нюгархагүй» голтой, хараа бодолоо хамгаалхадаа, нюур шарайдань нэгэ ямаршьеб тэхэришэгүй шэн зориг харагдаадхидэг бэлэй. Тиимэһээ юм гү, олониие үрдөө, үрдингүй үлөө...

Хэдышьеб уйла, хэдышьеб шанала - Бурханай орон руу харихаараал харяа, эдыхэн залуу наһандаа.

Эгэшээ дахаад үндыһэн сагаахан шэгтэй хүбүүхэн баһаһаа бүгэдые мэдэхээ хүсэдэгыень эжынь ходо дурдадаг хэн, мүнөөшье баталха байха.

Эсэгээ таниха болоодүй нялха нарай одхон хүбүүниинь, һаяхан шахуу хүлдэ ороһон Баатарынь, хайрата инаг ганса ханинь, эжы, абань, эгэшэ дүүнь, үетэн нүхэдынь үгылхэл аабза, мэдээжэ.

Сут хамта хургуулида хураабди. Ринчин ажалда бэрхэ, шуран шударгы бэлэй. Тиимэһээ минии гэртэхин аргагүй магтадаг, бэшэндэ ходо жэшээ болгон хэлэдэг хэн. Хургуулияа дүүргээд, Улаан-Үдэдэ дээдэ хургуулида баһал нэгэ адли ороо һэмди. Университедтэшье хурахадаа, мүнөөшье би гэртэхинээ нилээд зобоогоошьеб,

тиихэдэ Ринчинэй хойноһоо һанаата болохоор шалтагаан байла байгаагүй. Урдахияа мэдээд урагшаал тэгүүлжэ ябаа. Олон обо асуудалнуудаар ходо зүрилдэхэш, теэд Ринчин ходо булиха, юуб гэхэдэ, бодото үйлэ ябадалнуудаар гэршээлээдхихэ. Ерээдүйдэ арад зондо аргагүй хэрэгтэй хүн болохо байгаа. Яахадаа энэ дэлхэйн жама ёһоор эгээл эрхимүүд эртүүр мүнхэрдэг гэшэб? Харюугүй хэтэ мүнхын асуудал...

Тус хуудаһа **Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА** бэлдэбэ. Авторай фото-зурагууд.

«Алтарганын» айлшад, хабаадагшад хөөрэнэ

ДЭМБЭРЭЛТЭЙ НАЙХАН НАЙНДЭРНАЙ МАРТАГДАХАГҮЙ!

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭ ДУУНУУД

Долоодохиёо эмхидхэгдээн, тийхэдэ анха түрүүшынхнээ Буряад орондомнай үнгэргэгдээн «Алтаргана-2006» гэхэн бүтэдэ буряадай Уласхоорондын үндэсэн фестивалда олон ондоо гүрэнэй, округой, хотонуудай, нютагуудай делегацинууд, айлшад хабаадаа, конкурс, мұрысөөнүүдтэ тэмсээ. Элдэб мэргэжэлтэй зонтой уулзажа, фестивалда бүтээн ажалаарнь, уг зорилгонуудаарнь, бзелүүлхэ хүсэлнүүдээрнь һонирхоһон байнабди.

Намнандоржын СЭМЖИД - Хитадай Үбэр Монголой поэт, «Алтаргана-2006» фестивалин конкурснуудай жюри гэшүүн (Шэнэхээн):

Гэлэigma Эрдынеевна ТАРА-НОВА - Түнхэнэй аймагай соёлой таһагые даагша, Буряад Республикын соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ:

Ундэһэн сангай 125 жэлэй ойн баярай конференци дээрэ аймагаймнай библиотекин дарга Людмила Доржиевна Бильдуева хонгоодор зоной уг тухай презентаци хэжэ, эрхим сэгнэлтэ абаа.

«Алтарганада» ерэнхэндэ баяртайбди. Нютагаархидаймнай хүтэлбэрилдэг лесопромышленца техникумэй, худалдаа наймаанай-экономическа техникумэй хамтын байрада зохидоор байгабди, эдэ техникумүүдые хүтэлбэрилдэг нютагайнгаа дарганарта баярые хүргэнэбди.

16 хүнһөө бүридэһэн «Хэнгэргэ» гэхэн арадай фольклорно

Дэмбэрэлэй Жаргалсайхан, эстрадна дуунуудай конкурсн жюри гэшүүн:

Аргагүй удха шанартай «Алтаргана» найр Буряад орондо үнгэрбэ. Урданайнгаа заншал, соёл болбосорол саашадань хүгжөөхэ ёһотойбди. Олон жэлэй үнгэрһэн хойно аба, эжынгээ уг дамжуулан, хэдэн үе абажа ябаһан бая-лигыень алдангүй, захяаень мар-тангүй ябаха болонобди. Тэрэнэй тоодо энэхэн арадай дуунууд, эстрадна аялга хүгжэмшье баһал манай сэнтэй баялиг болоно даа.

Долгоржаб, Монгол ороной Дашбалбар сомоной дуушан:

«Би мүнөө эстрадна конкурсдо түрүүшынхээ хабаадажа байнаб. Агада болоһон «Алтарганада» би баһал хабаадаа нэм. Тийхэдэ арадай дуунуудай конкурсдо залуушуулай дунда түрүү һуури эзлээ нэм.

«Би 22 наһатайб. Хүгшэн эжымни хонгёо хоолойтой дуушан юм. Хүгжэмэй һургуулай дүүргээгүйб, теэд дуулаха хүсэлтэй байбал, хүн бүхэн дуулаха д.д.

«Эрхүү» гэжэ нютагаархидай соёлой эблээйи түрүүлэгшэ Александр Андреевич Амагзаевай аша туһаар «Хуби заяанайм аялга» гэжэ өөрын хүгжэмэй альбом гарганхайб. Хүгжэмшэн Владимир Цыдыповэй найруулан дуунуудые дуулаха дуратайб. Аятай аялга дуунууд хүнэй зүрхэ сэдхэлдэ хадуугдажа, олон жэлэй туршада мартгадахагүй.

«Эрхүү» гэжэ эстрадна конкурсдо хабаадаба. «Хэжэнгын аймагай Ородой Адагта түрэнби, тэндэ дунда һургуулияа дүүргэжэ, Эрхүүгэй гүрэнэй университедтэ ороо нэм. Мүнөө тэндэ багшалнаб.

Эшингма ЦЫБЕНОВА хөөрэлдэбэ.

Арьяа Цыренович ДАШИЕВ - кинорежиссер, Россин искусствын габыата ажал ябуулагша, Чингис хаанай ордендо хүртэгшэ, «Алтаргана-2006» фестивалин конкурсн жюри гэшүүн:

Олон уран найханай кинофильмүүдые анхан буулгаһан байнаб. Тоолохо болоо хаа, баһал олон байха. Жэшэнь, «Три солнца», «Крик тишины», «Утро обреченного прииска» гэхэн фильмүүдые, тийхэдэ солонгос киностудитай хамта «Берег спасения» гэхэн уран найханай кинофильм буулгаһан байнаб. Эдэ кинофильмүүдээ видеофильмүүд болгооб. «Алтарганын» үедэ харуулагдаһан «Алтан сэргэ» гэхэн конкурсдо ехэ оролдотойгоор бэлдэһэн Монголой, бусад орон нютагай хүдэлмэринүүд бидэниие һонирхуулаа гэшэ. «Алтарганын» тут дор элдэб яһанай зониее суглуулха, соёлыень хүгжөөхэ гэхэн зорилготой найн акци болоо гэжэ би тоолоноб. Фольклор, спорт, соёл, түүхэ, урданай дуу нэргээхэ уг зорилготой, искусство, кино хүгжөөхэ хүсэлтэй энэ фестиваль эмхидхэгшэдэ, энэ һайндэртэ хаабадагшадта - бултанань үнэн зүрхэнһөө амжалта, найн найхание хүсэнэб!

Манай Шэнэхээнһээ хори гаран хүн ерээбди, хамта дээрээ олон хүн хабаадана. «Дангынн» конкурсдо Гран-при шанда Бальжинимын Лосолмагай хүртэһэн баяртай үйл хэрэг бидэниие омогорхуулна. Тийхэдэ «Алтан сэргэ» конкурсдо Маанжавын Харбар дипломдо хүртөө. Хубсаһан урлалай конкурсдо урданай буряад дэгэл гоёор оёдог Дашзэгбын Бадма-Ханда шалгарба. Харин мүнөө үеын хубсаһа бэрхээр, тааруулжа оёдог Жигмиддоржын Дымаа илаһан байна. Харин шүлэгүүдээрээ манай Шэнэхээн нютагай Балдандоржын (Сагангууд) Бадраа шагнагдажа, I шатын диплом, мүнүнн шанда (6000 түхэриг) хүртэбэ. Хүүгэдэй дунда Балданай Бальжан эрхим дуушан болоо.

Улаан-Үдын урин шарайһаа Дулаан элшээр нюдэд харгана, Зунай наадан - «Алтарганаһаа» Зоной сэдхэл тэниин жаргана... Арад бүгэдын бэлиг харуулан «Алтарганын» ехэ һайндэртэ Ара монголой түрэл угсаатан Ами нэгэдэн, эбээ бүхэлнэл - Түрэл арадай түшэг абанан Түмэн жэлнүүдэй түүхэ домогтой, Ази түбидээ амжан ябаһан Аза талаантай арад гээшэбди. Ажалша, дууша, наада зугаатай Арад байһанаа хамта гэршэлэн, Аша габыятай, агуу һайшаалтай «Алтарганын» магтаал татайл!

Арсалан ЖАМБАЛОН «АЛТАРГАНЫН» МАГТААЛ

«Ара газарта урган һалбардаг Аса бүхэтэй алтаргана лэ» Арад түмэнэй магтан дууладаг Аятай найхан уян ургамал лэ. Булган захата Буряад оромнай Буян хэшгээ дэлгэн байнал, Байгал, Саяантай баян дайдамнай шарай харуунал. Ага, Хэжэнгэрш, Алайр, Монголдош Алтарганын суурхан мүнхэртэр Аба, эжынэр урда холоһоо Анхараа юм даа энэ хүртээр, Буряад оромнайш ниитийн гуримаар Урдад айлшадаа утган баясанал, Ниислэл хотын харуул гудамжаар Ниитын дуунууд аялга нэгэдэнэл.

ҮНЭТЭ ЭРДЭНИ МЭТЭЭР САХИЯ!

Хүрһэтэ дэлхэйн мүнхэн аршаанда хүртэжэ, хүхэрэн нэмжыйн нарһан туужа, хуша модонууд ногоорон, хүбшэ тайгана шэмгэлэнэ. Һагсайжа багсайһан алтаргана һэншьегүй элһэн сүлөөдэ ургана, һалаа үндэһөө һалбаран хадхана. Тэрэ һалигүй бүтшэм халуундашье, һүүюур шуурган бордоһондошье хобхорногүй, бүхэл үндэһэтэй даа.

Юртэмсын бурханай заяатай, юунһээшье хосорхогүй табисууртай, шэрхи алтаргана буряад зоной абари зантай мэтэ. Уһагүй газарта тэсбэрритэй ургамалтай ади хуби заяатайдаа гү тэмээнүүд химэлэн үндэнэ алтарганаа.

Урданай домогто дуунууд соогоо ухамайлан бодомжолон, алтаргана тухайгаа уянгалан дууладаг буряадууд заншалтай байгаа. Урдахи жэлнүүдэй һубарян соо урма зоригоо хүбшэлэн ябахадаа, уйдхар гашуудалаа тараахадаа, урагшаа дабшахын һүдэг тэмдэг болгон уянгатуулаа. Үнгэтэ юртэмсын һэлгэн соо буряадууд үнгэ зүһөө хубилангүй байһай даа. Үнгэдэхэ дайсанай урдаһаа үбдэг нутархагүй зоригтой байһай даа. Уеын үедэ сахижа ябаһан ёһо заншалаа үнэтэ эрдэни мэтээр сахиһай даа. Үнэнхэ шанараа алдангүйгөөр хүүгэдтэ дамжуулһай даа.

Газар нютагһаа холо ябахадаа, гайтай ушаралда тохёолдоходоо, гайхамшагта бүтээл гаргаха сагтаа ганган байгааһин алтаргана һанаарайт. Гажаран, уяран гомдохо үедөө, гансаардан тулижа ябахадаа, галаб дэлхэйн юртэмсэ галтайхан нүдөөрөө шэртээрэйт!

Аса бүхэтэй алтаргана дуулабал, алтан дэлхэйһээ хүсэ шадал хүртэгдэхэ, алын дээрэ тэңжээн аба, эжынгээ дуулабал, хүнэй зүрхэ сэдхэл зоригжохо. Агаарай долгиндо эдэлэхэ бүрин алтарганын аялга суурятан, арад зоноймнай һүдэ дуунай тэмдэг болтогой!

Бато-Жаргалай Сэрсэгмаа.

